

SAMENWERKINGSVERBAND
AMSTELLAND EN DE
MEERLANDEN

Protocol Multidisciplinair Overleg

Samenwerkingsverband VO Amstelland & De Meerlanden

Mei 2015

Patricia Lampe

Jolanda van Veen

Inleiding

Bij het in kaart brengen van de zorgstructuur op alle scholen in het Samenwerkingsverband VO Amstelland & De Meerlanden (schooljaar 2014-2015) blijkt dat alle zorgcoördinatoren het belang van Multidisciplinaire Overleggen onderschrijven. Naast het overleg van een ZAT (zorgadviesteam) wordt de laatste jaren steeds vaker gekozen voor een MDO als aanvulling op het ZAT. De zorgcoördinatoren geven aan ondersteuning nodig te hebben bij het vormgeven van MDO's. Deze notitie zal bijdragen aan een protocollaire manier van werken bij het ontwikkelen en vormgeven van een MDO op de scholen binnen het SMV.

1 Doelstelling

Het multidisciplinair overleg (MDO) is een middel binnen een reïntegratief proces. Als een leerling extra ondersteuning nodig heeft, wordt er door school een multidisciplinair overleg geïnitieerd. Doel van het overleg is in gezamenlijkheid vaststellen welke extra (onderwijs)ondersteuning de leerling nodig heeft, om succesvol te kunnen zijn in zijn of haar ontwikkeling binnen het voortgezet onderwijs. De hulpvraag rond een 'zorg'leerling in school- en thuissituatie (en eventueel derdemilieu) maakt dat verschillende disciplines betrokken moeten worden om alle informatie gezamenlijk te verkennen: "Wat is er aan de hand, wat zijn de protectieve en wat de belemmerende factoren? Wat is de ondersteuningsvraag?". Het gaat daarbij om afstemming en wisselwerking tussen alle betrokkenen. Doel van een MDO is een open communicatie tussen alle partijen bevorderen.

Samenwerken kost tijd en energie. Ouders en externe hulpverleners zijn niet altijd beschikbaar voor een gezamenlijke afspraak op school; docenten kunnen werkdruk en tijdgebrek ervaren. Bij allochtone ouders kunnen een slechte beheersing van de taal of andere culturele factoren een belemmering zijn. Toch is het organiseren van een MDO de (tijd)investering waard als blijkt dat het een succesvolle samenwerking oplevert (Pameijer & Van Beukering, 2012).

Het MDO is een versterking van het educatief partnerschap met ouders, leerling en andere belangrijke betrokkenen. Onderwijs en opvoeding worden bij educatief partnerschap als een gezamenlijke verantwoordelijkheid beschouwd (Onderwijsraad, 2010). Educatief partnerschap gaat verder dan ouderbetrokkenheid en is van belang als het gaat om onderwijs- én opvoedingssituaties.

2 Theoretisch kader: handelingsgericht werken

De werkwijze van een MDO is gebaseerd op de theorie van handelingsgericht werken (HGW), een oplossingsgerichte werkwijze binnen het onderwijs. Bij het bepalen van de ondersteuningsbehoeften van de leerling richt HGW zich op het denken in oplossingen in plaats van op problemen.

De uitgangspunten van HGW zijn:

- Constructieve samenwerking is noodzakelijk
- Het gaat om afstemming en wisselwerking
- De onderwijsbehoefte van de leerling staat centraal
- Docenten maken het verschil; wat hebben zij nodig om leerlingen te ondersteunen?
- Aandacht voor positieve aspecten
- Doelgericht werken: doelen worden geformuleerd en geëvalueerd

- De werkwijze is systematisch en transparant

Bij een MDO moet sprake zijn van een cyclische werkwijze volgens de handelingsgerichte methode:

Intakefase: reden van aanmelding, hulpvraag, wensen en verwachtingen klachten en positieve aspecten, genomen maatregelen, onderwijs- en ondersteuningsbehoefte

Strategiefase: beschrijven en clusteren van verschillende factoren (kind, omgeving, thuis, school); is er voldoende inzicht? Zo niet, dan de onderzoeksfase starten

Onderzoeksfase: verzamelen van onderzoeksgegevens; mogelijkheid van observeren in de onderwijsleersituatie

Indiceringsfase: integratief beeld; vaststellen doelen en gewenste aanpak

Adviesfase: handelingsplan maken en acties formuleren; adviesgesprek

Uitvoeringsfase en evaluatie: plan van aanpak gaat van start; evaluatiemoment afspreken; doelen evalueren; wat heeft gewerkt en wat niet, evt. bijstellen of nieuwe doelen bepalen

Een handelingsgericht overleg in negen stappen:

Een overleg volgens de handelingsgerichte werkwijze verloopt *van overzicht en inzicht naar uitzicht* (Pameijer & Van Beukering, 2012), waarbij de volgende negen stappen doorlopen moeten worden:

- Voorbereiding: aanleiding, verwachting, doel van het overleg
- Start: bespreking van de stappen van het overleg
- Overzicht: wat gaat goed en wat werkt belemmerend?
- Inzicht (analyse): hoe zou het kunnen komen dat de situatie zo is?
- Weten de deelnemers genoeg om de vragen te kunnen beantwoorden? Of is er een onderzoeksfase nodig?
- Uitzicht: welke aanpak heeft de leerling nodig?
- Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerling, ouders, mentor/docenten?
- Afspraken en planning: wie doet wat, hoe, wanneer?
- Afronding: terugblik op de bespreking en evaluatieafpraak

3 Wanneer een MDO?

Een MDO wordt georganiseerd wanneer een leerling een extra ondersteuningsbehoefte heeft. Het overleg dient om de hulpvraag en het ondersteuningsaanbod rond de leerling zo integraal mogelijk te benaderen en samenwerking tussen alle partijen te bevorderen. Een MDO kan binnen het cyclische proces ingezet worden in de intakefase, de adviesfase en de fase van evaluatie en bijstellen.

Een MDO wordt georganiseerd voor:

- Leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (probleemgebieden: zie schema paragraaf 4)
- Leerlingen met intensieve onderwijs- en ondersteuningsbehoeften Leerlingen die besproken worden in het Regioloket van het SWV
- Leerlingen die een TLV voor het VSO nodig hebben

4 Wie is betrokken?

Naast leerling, ouders en school (mentor, teamleider, zorgcoördinator) worden ook relevante betrokkenen/ externe partners uitgenodigd voor het MDO. Afhankelijk van de hulpvraag kunnen dit zijn: jeugdbescherming, jeugdzorg, leerplichtambtenaar, schoolmaatschappelijk werker, schoolcoach, orthopedagoog, psycholoog, trajectbegeleider, ambulante begeleider, jeugdarts, onderwijsconsulent zieke leerling.

Schema (Kievit, 2009):

Probleemgebied	Betrokken discipline(s)
<u>Cognitief:</u> Leerachterstand/ leerproblematiek	school, trajectbegeleider/ ambulante begeleider
<u>Omgevingsfactoren:</u> gezinsproblematiek/ belastende gebeurtenissen	school, Jeugdbescherming/ jeugdzorg, schoolmaatschappelijk werker/ schoolcoach/ orthopedagoog/ psycholoog
<u>Omgevingsfactoren:</u> School/ klas/ groep	school, schoolmaatschappelijk werker/ schoolcoach/ orthopedagoog/ psycholoog, trajectbegeleider/ ambulante begeleider
<u>Kindfactoren:</u> Sociaal-emotioneel/ psychisch/ angstproblematiek	School, leerplichtambtenaar, schoolmaatschappelijk werker/ schoolcoach/ orthopedagoog, psycholoog, trajectbegeleider/ ambulante begeleider
<u>Kindfactoren:</u> Somatisch/ Psychosomatisch/ fysieke beperkingen/ langdurig of chronisch ziek	School, leerplichtambtenaar, schoolmaatschappelijk werker/ schoolcoach/ orthopedagoog, psycholoog, trajectbegeleider/ ambulante begeleider, jeugdarts GGD onderwijsconsulent zieke leerling

Indien de leerling niet aanwezig kan zijn bij het MDO, dan kan er ook gekozen worden voor andere opties zoals:

- De leerling zet zijn verhaal op papier en geeft dit mee aan de ouders voor het gesprek
- De leerling vertelt zijn deel in een apart gesprek met de begeleider of de mentor
- De leerling kan de eerste of de laatste 10 minuten van het gesprek aansluiten
- De leerling heeft zijn/haar perspectief op zijn/haar ondersteuningsbehoeften, samen met zijn ouder(s)/verzorger(s) op papier gezet en dit wordt voorgelezen
- De leerling kan aan het MDO deelnemen vanaf thuis met behulp van Skype of andere hulpmiddelen

5 Wat is de positie van de leerling en ouders?

Bij gesprekken over begeleiding of hulpverlening moet de positie van de leerling en zijn ouders duidelijk zijn: wie moet waarvoor toestemming geven? Naar analogie van de beroepscode voor pedagogen/ psychologen kan een school de volgende richtlijnen hanteren (Pameijer & Van Beukering, 2012, p. 77)

- In de leeftijd van 12 tot 16 jaar geven zowel de leerling als zijn ouders (of wettelijk vertegenwoordigers) toestemming voor professionele hulp binnen of buiten de school. Als ouders hiervoor toestemming weigeren, dan kan de hulp toch worden geboden als aan te tonen is dat het weigeren ervan een ernstig nadeel oplevert voor de leerling.
- Is de leerling 16 jaar of ouder, dan beslist hij/zij in eerste instantie zelf over de hulp.
- Is de leerling jonger dan 12 jaar, dan beslissen de ouders.

6 De stappen

Na het verzamelen van gegevens (signaleren) kan de zorgcoördinator besluiten een MDO in gang te zetten. Zoals beschreven in par. 2 vindt een handelingsgericht gesprek plaats in verschillende stappen.

Vooraf:

- Vaststellen of er een ondersteuningsbehoefte is
- In kaart brengen betrokkenen
- Aanleiding/ verwachting/ doel van het gesprek
- Bijeenkomst organiseren (wordt geïnitieerd door de zorgcoördinator)

Gesprek:

- Introductie
- Overzicht: In kaart brengen van de (onderwijs)ondersteuningsbehoefte
- Analyse: hoe zou het komen dat de situatie zo is?
- Concretiseren ondersteuningsbehoefte: welke aanpak is nodig? Afspraken en planning (wat, wie, hoe, wanneer)
- Afronding: terugblik op de bespreking en vaststellen evaluatiemoment

Achteraf:

- Verslag MDO
- Eventueel: OPP invullen, bespreken met ouders en ondertekenen
- Monitoren afspraken

7 Gesprekstechnieken

Bij het communiceren met jongeren pleit Delfos (Pameijer, Van Beukering 2012, *Download 3.1*) voor een socratische manier van vragen stellen, omdat daarmee een dialoog ontstaat. Een Socratische basishouding past goed bij HGW. Volgens de Griekse filosoof Socrates is de deskundigheid van de ander het uitgangspunt. Door het stellen van de juiste vragen kan die ander zijn mening vertellen en zich verder ontwikkelen. Juist bij jongeren, die gericht zijn op gelijkwaardigheid en het uitwisselen van kennis en inzichten, werkt deze aanpak goed. Kenmerkend voor een socratische attitude zijn de volgende vier elementen.

1. De overtuiging dat de jongere deskundig is over zichzelf

Alleen met die overtuiging kom je tot een echt gesprek. Voor een mentor betekent dit dat hij werkelijk onderschrijft dat de leerling zelf goed weet wat hij nodig heeft.

2. De deskundigheid van de ander naar boven halen

Een mentor bevraagt de leerling zodanig dat deze zich bewust wordt van zijn visie en deze ook kan verwoorden. Taal bevordert zelfreflectie en maakt gedragsverandering mogelijk.

3. Meer vragen dan vertellen

Het is belangrijker om vragen te stellen dan om uit te leggen. Luisteren naar en leren van de ander, daar draait het om. Met doorvragen is een leerling te ondersteunen bij het verwoorden van zijn mening en bij het bewust worden van de effecten van zijn gedrag.

4. Doen ontdekken

Het gaat in een Socratisch gesprek om het zelf ontdekken in plaats van het hen te vertellen; om het begeleiden in plaats van het leiden. De mentor geeft de leerling de kans om beter inzicht in zichzelf te krijgen. Dat geeft de mentor op zijn beurt ook nieuwe inzichten. Een zelf ontdekt inzicht beklijft beter bij zowel leerling als mentor en biedt meer aanknopingspunten voor verandering dan het inzicht van een ander

Bronnen

Pameijer, N.K. & Beukering, J.T.E. van (2004): *Handelingsgerichte diagnostiek: een praktijkmodel voor diagnostiek en advisering bij onderwijsleerproblemen*. Leuven, Acco.

Kievit, Th. & Tak, J.A. (2009): *Handboek Psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen*. Utrecht, De Tijdstroom.

Pameijer, N.K., Beukering, J.T.E. van, Wulp M. van der & Zandbergen, A. (2012): *Handelingsgericht werken in het Voortgezet Onderwijs*. Leuven, Acco.

Bijlage: Format voor een MDO¹

Multidisciplinair overleg (MDO)	
Naam leerling:	-----
Datum:	-----
Mentor:	-----
Zorgcoördinator:	-----
Notulist:	-----
Aanwezigen:	-----
<u>Vooraf:</u> <i>Vorbereiding:</i> De aanleiding en het doel van het gesprek? Wie is er bij betrokken? Waar houden we het gesprek en wanneer? Hoe lang gaat het duren? Is de leerling voorbereid op het gesprek? Is de leerling gedurende hele gesprek aanwezig?	
<u>Gesprek:</u> <i>1. Introductie/ thema:</i> Waarover gaat het gesprek? Bespreken van de stappen. Wie zijn aanwezig en waarom? Wat wil de leerling bereiken? Wat willen de verschillende betrokkenen bereiken? Zijn de 'regels' van het gesprek duidelijk?	

¹ Pameijer & Van Beukering (2012): p. 216 en 217, Gespreksformulier leerling en Constructief communiceren met ouders

2. *Overzicht en analyse (belemmerende factoren)*: Wat is de aanleiding? Wat werkt belemmerend voor de leerling? Wat maakt het moeilijk; hoe zou het komen dat het zo is? Wat is de rol van de leerling, medeleerlingen, mentor, andere docenten en ouders? (Denk aan afstemming en wisselwerking).

3. *Overzicht en analyse (positieve aspecten)*: Wat gaat goed (m.b.t. leren/ werkhouding/ sociaal-emotioneel/ gedrag/ gezondheid etc.)? Situatie(s) waarin het goed gaat: wanneer is het probleem er niet/minder? Wanneer lukt het de leerling wel? Wat maakt dat het goed gaat? Wat is dan de rol van de leerling, medeleerlingen, mentor, andere docenten of ouders?

Welke positieve aspecten kunnen we in de aanpak benutten?

4. *Doel en ondersteuningsbehoefte*: Wat is het doel dat we willen bereiken? Wat merken, horen of zien we concreet wanneer het doel bereikt is? Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerling, van de ouders en van de mentor/docenten?

(Tussenstap: Weten we genoeg om de ondersteuningsbehoefte en doel te kunnen bepalen? Of is er een onderzoeksfase nodig?)

5. *Concretiseren*: Wie kan helpen om de doelen te bereiken? Hoe zou dat kunnen? Welke oplossingen heeft de leerling zelf? Welke aanvullingen hebben de mentor of docenten? Welke aanpak heeft de leerling nodig van de ouders, school, andere betrokkenen?

--

6. *Afspraken*: Wat gaan we doen en waarom? Wie doet wat en hoe? Wanneer evalueren we en met wie?

7. *Afronding van het gesprek*: Is het doel van dit gesprek bereikt? Hoe is het gesprek verlopen? Hoe komt dat? Heeft de leerling feedback voor de mentor/docent? Wat zijn punten ter verbetering?

Achteraf:

Maak van het MDO een verslag en voeg dit toe aan het dossier van de leerling. Voorzie dit verslag van handtekeningen (school, ouder en leerling).
Indien nodig: OPP invullen en bespreken